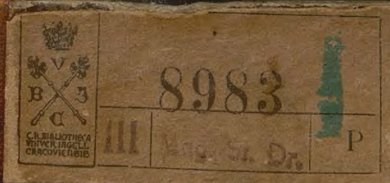

V
B
J
C

MOWA

PRZEZ

JAŚNIE WIELMOŻNEGO JMC PANA

KAZIMIERZA KONSTANTEGO

HRABI

PLATERA

PODKANCLERZEGO LITEWSKIEGO,

NA SEYMIE W GRODNIE AGITUJĄCYM SIĘ

Dnia 26. Czerwca 1793. Roku

MIANA.

Nayiaśnieyszy KROLU Panie móy Miłościwy!

Prześwietne Rzpltey pod węzłem Konfederacyi zgromadzone Stany!

W Stanie tak opłakanym, w jakim ſię znayduie Oyczyzna Nasza, w takiey z nayníeſzczęśliwszych pozycyi, w ktòrey Obywatel przygięty w Polszcze bez ſiły Rządowey opieki, wyſtawionym jeſt na błąd ludzkości wrodzoney przeważenia ſię na ſtronę oſobiſtych względow, w takim mówię czaſie, w którym twarda, lecz cnota ſame nieſzczęścia publiczne i prywatne obiecuie, a ugięcie ſię okolicznościom i tychże przemocy cechą znaczy na wiekopomne czasy haniebną Obywatela, a tym barziey Urzędnika; pozwolisz W. K. Mość Pan Naymił: ażebym na moment jeſzcze Sercu wdzięcznemu nakazał milczenie, ażebym tegoż nie wyſtawiał na zdradliwe jękliwey Nam wymowy oświadczenia, ażebym ſłowem zawieſił podziękowania za udział dobrowolney ſzczodroty Pańſkiey do tey day Boże chwili, w ktòrey powątpiwać zaprzeſtanę, jeżeli moc wſzechwładna Swiatem chciała mnie nayniebespiecznieyszym urzędowaniem zaſzczycić, i otworzyć pole do zasługi naypracowitszey, albo raczey ukarać Kielich goryczy daiąc w onym do wypicia: milczę więc w rzeczy wdzięczności za Urząd, ażeby obowiązkowi tegoż iſtotnemu wedle ſił i możności ſtał ſię poſłuſznym.

Jako Kanclerz z Urzędu wiedzieć obowiązany, jakim krokiem z Dworami i Pańſtwami Europeyſkiemi traktować należy, wielbię proiekt Jmć Pana Sendomierſkiego, radzący wyſłanie Poſelſtw do Dworow Wiedeńſkiego, Petersburſkiego i Berlińſkiego, wybaczy atoli ten zacny Poseł, i partykularnie odemnie zawſze ſzacowany, kiedy w przekonaniu moim co czuię, i jak myślę wynurzę, że nie widzący ani ſkutecznego, ani rychłego

ratun-

ratunku w ſposobie od tegoż podanym, raczey za zbawienniey-szą idę JW. Biſkupa Inſlantſkiego radą, aby zaleconym zoſtało Poſłom Naſzym, w Dworach poſtronnych akkredytowanym tak nieodwołanym, jakoteż przywołać ſię powinnym, iżby naywierniey wyſtawuiąc przepaść, nad którą Polſka ſtoi, ſtarali ſię donieść jak nayrychley, jakie ſą dyſpozycye tychże Dworów i Mocarſtw względnie naszey ſytuacyi: pòydą bowiem łatwiey rozkazy na piśmie przeſłane, a niżeli zmogą ciężarne Poſłow wyznaczonych wyprawy, ſtaną rychley i taniey pierwſze, aniżeli oſtatnie, a kiedy ſkutek jeden z oboyga ſpoſobow wypłynie, niechay w końcu doſyć będzie Wam Nayiaśnieysze Stany, to w przykładach przypomnieć, z jakim ſkutkiem odbyły ſię Poſelſtwa Nasze, które w odpowiedzi przywiozły to ſzczegulnie, iż mamy traktować z przytomnemi u Nas Zagranicznemi Miniſtrami, i z jakim pożytkiem dla Kraiu odprawiła ſię ſławna dla niezmiernego tylko koſztu oſtatnia do Stambułu Ambaſſada.

Jeżeli zaś nie może bynaymniey radą być moią zawsze wierną decydowanie nagłe Proiektu Jmć Pana Sendomierſkiego, i z tą ufnością, na którą rozumiem żem zaſłużył, proſzę zacnego Autora proiektu, oraz tych wszyſtkich co za nim idą, aby na decyzyą onego nie nalegali, tym mniey widzą przyzwoitym, a nawet mam za niebespieczny układ, ażeby narównie ſzedł z proiektem Delegacyi, i między onemi Turnus przewagę decydował pierwſzeńſtwa; któż albowiem z nas nie widzi, że projekt ſtanowiący potrzebę Delegacyi, jeſt odpowiedzią Stanow Potencyom do nas przemawiającym, proiekt zaś wyſłanie Poſłow radzący, nie jeſt jak myślą przez partykularnego acz Poſła podaną? Kto nie widzi i nieczuie podnieſioną i przyciſkającą, a podobno i zupełnie zgnieść mogącą rękę twardym uzbroioną żelazem? A jakże tak mało na ſiebie ſamych względnemi będziemy, ażebyśmy tę wątłą przecinali nić ſamochętnie, na którey do czasu zawieszoną zoſtała: kto nakoniec z nas uderzywſzy ſię w pierſi nie przyzna, że nieſzczęścia dziſieyſzego ſami jeſteśmy ſprawcami, że w naypogodnieyszey, która być mogła, chwili, niebacznie od tego uſunęliśmy ſię Dworu, który jedynie w zgubie naſzey nie ma i mieć nie może własnego intereſſu, a jakże od tego ſzukać już tylko przymuſzeni ratunku, możemy ſię ſpodziewać ſkutku życzonego w naypierwſzych cywilności i względów grzecznych, ślepo i niebacznie grzeſząc w obowiązkach.

Zacząłem Nayjaśnieyſzy Panie i Prześwietne Stany, kończyć więc muſzę, kończyć chcę wyjawieniem śmiałym tego, co w Seymie oſtatnim niebeſpiecznym pożal ſię Boże do wymówienia było, że jedyny i naynaturalnieyſzy węzeł dla nas polityczny był już i będzie z Roſſyą, że obojętność naſza ściągnęła rozbior w Roku 1773. uſkuteczniony, że nieoſtróżności zapał, i na wzór grzeſzney powolności Protoplaſty rodzaju ludzkiego namową zwiedzionego, ſztuka polityki nie życia i znaczenia owocu koſztować nam dozwoliła, lecz zguby w krytyczney pozycyi dziſieyſzey, i tey może nayſmutnieyſzey oſtateczności, że przywaleni będziemy ogromnym wiecznego grobowca kamieniem.

Strzę-

Strzęſa ſię czułość moja, i zimnym oblewam ſię potem na to oſtatnie wſpomnienie, lecz Bóg Polaków może niedozwoli jeſzcze, żeby wygładzone było to biedne Króleſtwo Polſkie z tablicy oddzielnych w Europie części, niedopuści może wſzechwładna Opatrzność, aby to drzewo rozłożyſte, które pod cieniem ſwoim chłodziło i żywiło miliony ludzi, a tyſiącem lat głęboko wkorzenionym było, burzą nayokropnieyſzą wyrwane zupełnie zoſtało, niedopuści jak ſię ſpodziewam, ażeby Polſka laſy i piaſki zoſtawione ſobie mając, w reſzcie w nich, i po nich bez rządu i prawa, bez ſiły i protekcyi dzicz jakoby tułać ſię miała, od śmierci unikająca, a wſzędzie na otchłanie przepaści wpadająca; Bóg Polaków mówię weyrzał może na upokorzenie ſię naſze bez podłości, a tym barziey bez zuchwałości, roztropne, i oſtróżnie baczne, ſkazuje on nam palcem mądrości przedwieczney tę potężną w wieku naſzym Monarchinię, tę we wſzelkich zamiarach ubłogoſławioną Wielką Panią, i ſłuſznie nazwać ſię mogącą jedynie Katarzyną drugą, która ſama już tylko, i ſzczegulnie może nas z toni nieſzczęścia i zguby wybawić, do tey ſię my udawać powinniśmy z proźbą, aby nayſzacownieyſzy, który przybrać może Koronie ſwoiey kleynot, przyjąć chciała w darze naſzego ratunku, i aby do licznych wielkomyślności ſwojey udziałów, nowy dowod przydając, tym ſpoſobem naprawić chciała los naſz, rękom Jey powierzony, a nie inaczey jak przez nią jedynie mogący bydź poprawionym.

Widzę jakbym przed Oczyma tey Wielkiey Pani był jeſzcze poſtawionym, tę ſamą dobroć, z którą między innemi wſpół-Delegowanemi od Konfederacyi widziałem i ja przed ośmiu mieſiącami, brzmi w uſzach moich jeſzcze oświadczenie Kanclerza od Tronu za rozkazem teyże Pani nam donieſione, że chce z Polſką Traktat przymierza wieczyſtego zawrzeć, a kiedy przemawia dziś do czynnego Seymu, kiedy Narody Polſki i Litewſki węzłem Konfederacyi ſpojone, nie mogą inaczey, jak przez Deputacyą umocowaną i w Inſtrukcye opatrzoną traktować, znałbym za grzech polityczny abyśmy na zawołanie bez ſilni, wyznaczenia takowey niechcieli.

W reſzcie nie wychodząc nigdy z granic obowiązków radzenia tylko Waſzey Królewſkiey Mości Panu Miłościwemu, i Prześwietnym Stanom, niech mi wolno będzie tą oſtatnią uwagą zawrzeć mówienie moje, iż w kweſtyi, jeżeli ma bydź uznana za potrzebną Deputacya albo nie? odmawiającą opinią, mam w podobieńſtwie tego, który zagadniony od mocnieyſzego, niebacznie uſta nawet otworzyć wzbrania ſię, końcem wynurzenia myśli ſwoich, które wſzakże zoſtawić ſobie może w pełney do przełożenia mocy, śmiem zaś zaręczyć, że ſtanowiąc dziſiay Deputacyi potrzebę, nieodbierzemy ſobie władzy do takiey dania Inſtrukcyi, jaka z potrzebą, honorem i obowiązkami ſumnienia zgodną będzie, wygramy zaś tym ſpoſobem to przynaymniey, iż okazując z naſzey ſtrony powinny dowod poważenia, grzechem nie będzie naſzym, kiedy umocowanie przyjętym niezoſtanie.

